

Vogelwaarnemingen – Regio Zuid Antwerpen februari - april 2016

Luc Van Schoor - Vogelwerkgroep ARDEA

Dit 3-maandelijks verslag behandelt naast een selectie van waargenomen soorten, ook de lentetrekellingen Hobokense Polder, de eerste aankomstdata van zomervogels en de resultaten van de jaarlijkse blauwe reigertelling. Het is duidelijk dat de eerste lentekriebels toesloegen bij veel waarnemers. Dit resulteerde in een groot aantal waarnemingen, verdeeld over 148 vogelsoorten.

In totaal werden tijdens deze periode in de ARDEA regio **5793 waarnemingen** ingevoerd door niet minder dan **135 waarnemers**. Enigszins voorspelbaar was Tim Vochten weer de primus met 738 ingevoerde waarnemingen, gevolgd door Danny Jonckheere en Marnix Lefranc met respectievelijk 475 en 378 waarnemingen.

We zijn alle vogelliefhebbers/sters, ook degene die maar 1 of enkele waarnemingen invoerden, dankbaar voor hun inbreng. ARDEA wil een aanspreekpunt zijn voor alle waarnemers, bekende en onbekende, in de regio Zuid Antwerpen. We willen hen graag ontmoeten op één of andere activiteit van onze vogelwerkgroep.

Soortenbespreking:

Er werden tijdens deze driemaandelijke periode slechts 4 **grote zilverreigers** waargenomen: 1 pleisterend ex in de Hobokense Polder op 16 maart (GB) en 3 ex overvliegend langs telpost Hobokense Polder nl. 2 ex op 11 april en 1 ex op 12 april (LVS).

Kleine zilverreiger was nog schaarser dan zijn grotere familielid, met 1 ex over Edegem op 30 maart (NM) en 1 ex langs telpost Hobokense Polder op 18 april (LVS).

Tijdens de trekellingen van 10

en 21 april trok telkens één **purperreiger** langs de telpost Hobokense Polder (LVS, MM). Alhoewel een toekomstige vestiging in Vlaanderen van deze schuwe moerasvogel tot de mogelijkheden/wensen behoort, zijn het vooral Nederlandse broedvogels die hier op doortrek te zien zijn.

Kraanvogels op trek naar hun Scandinavische broedplaatsen waren te zien en te horen in wisselend aantal: 40 ex over Aartselaar op 27 februari, (BV), 5 ex over Edegem op 1 maart (JM), 24 ex over Hove op 9 maart (JCE), 1 ex over Edegem op 19 maart (MH).

Er werden in totaal 47 **ooievaars** waargenomen tussen 15 februari en 6 april. De meeste trokken noordwaarts langs de Scheldevallei Hoboken-LO Burcht en over Wilrijk met als grootste groep 15 ex op 20 februari. (GC, TV, JP, KDL, JWV, AI, WDG, JC, KL, ES, PBO, LVS). 1 vogel foerageerde op Groen Neerland, Wilrijk, op 9 maart (KL), telkens 1 ex trok over Hove op 29 maart en 6 april (JD, WVS, JE), 1 ex stapte rond op een weiland langs de Lintsesteenweg Hove op 3 april (WVS).

Een koppel **casarca's** vloog op 17

april boven de Schelde richting Krui-beke. De meeste casarca's worden in ons land als exoten beschouwd, meestal afkomstig uit privécollecties. Een grote groep vogels die jaarlijks in augustus in Noord-Nederland ruïen, zijn waarschijnlijk wilde vogels afkomstig uit de Oost-Europese populatie.

Grote zaagbek was ook deze keer een schaarse wintergast tijdens de eerste helft van februari met 1 man op Fort V, Edegem (MH en JC) en 2 ex op Fort VI, Wilrijk (JE en WK).

De **rode wouw** is in Vlaanderen een zeldzame en onregelmatige broedvogel. Deze prachtige roofvogel werd gedurende deze periode 3 x doortrekkend waargenomen: 1 ex over Mortsel op 22 februari, (AV), 1 ex langs trekpost Hobokense Polder op 3 april (LVS, WDW), en 1 ex over Schoonselhof-Antwerpen op 15 april (JVV).

Zwarte wouwen die allebei hoog in NO-richting doortrokken, kwamen in de kijker tijdens de trekelling Hobokense Polder op 9 april (LVS, GB, MM).

De achteruitgang van de **blauwe kie-**

Kleine zilverreiger

© Rudy Vanseverant

Rode wouw - Guy Borremans

kendief in West Europa weerspiegelt zich ook in de schaarse waarnemingen tijdens de trektijd. Gedurende deze 3-maandelijke periode noteerden we slechts 1 waarneming: 1 ex over Hobokense Polder op 21 februari (WM).

In Nederland tracht men met aangepast beheer, nl met minder begrazing in de duingebieden, meer braakland en overstaande gewassen in agrarische gebieden, meer broedende blauwe kiekendieven aan te trekken. De eerste resultaten zijn alleszins hoopgevend.

Rondzwervende **haviken** worden buiten het broedseizoen af en toe waargenomen in de zuidelijke regio van Antwerpen. Voorlopig ontbreken hier nog betrouwbare broedgegevens. De dichtst bijgelegen territoria situeren zich wat zuidelijker, in Bazel en Hingene.

1 ex overvliegend samen met buizerds nabij UZA op 12 februari, (PBO).

Telkens 1 ex overvliegend Fort Burcht op 9 april en 13 april, (LVS).

Doortrekkende **visarenden** waren te zien tijdens 2 trektellingen langs Hobokense Polder, 1 ex op 13 april (MM en WDW) en een vogel die mogelijk neerstreek op het Fort van Burcht op 21 april, (LVS).

Een **smelleken** scheerde op 17 april over de Hobokense Polder tijdens de

trektelling (LVS).

Een roepende **groenpootruiter** trok langs de Hobokense Polder op 17 april, (SB, SJ).

Doortrekkende **grutto's** op weg naar hun noordelijke broedplaatsen, voornamelijk Nederland, pleisterden soms voor 1 of meerdere dagen in geschikte verblijfsgebieden zoals bv. de Kruibeekse Polder en het Noordelijk Eiland in Wintam.

15 ex langs telpost Hobokense Polder op 19 maart, (WDW, MM en HV)
1 ex over Schelde bij Jachtclub Hoboken op 22 maart, (JP).
5 ex langs telpost Hobokense Polder op 2 april, (LVS)

Op doortrek roepende **regenwulpen** werden gespot tijdens twee trektellingen Hobokense Polder: 1 ex over Burcht op 11 april, (LVS, MM) en 2 ex over Hobokense Polder op 24 april, (SJ, SB).

Van **houtsnip** werden 8 waarnemingen ingevoerd tussen 6 februari en 9 maart. Het betrof telkens 1 à 2 overwinterende vogels in de Hobokense Polder (BM, WM, AVL, DJ).

Eigenaardig genoeg werden er elders in de regio geen houtsnippen waargenomen in potentieel geschikte biotopen (bv Uilenbos Domein Moretus, Hove).

Een **reuzenster** vloog op 4 april

over de Schelde langs het veer Hoboken-Kruikeke en passeerde even later langs de Hobokense Polder als nieuwe soort voor de telpost (LVS). Omdat deze grootste Europese stern meer van zoet of brak water houdt dan van zout water, zoals veel andere soorten sterns, trekt een klein aantal hier door op weg naar hun broedplaatsen langs de Zweedse en Finse kusten.

De **kerkuil** is een schaarse gast in de regio, waarvoor ARDEA vanaf dit jaar geschikte nestkasten ophangt in haar werkingsgebied. Gedurende deze periode werden 2 zichtwaarnemingen ingevoerd:

1 overvliegende vogel nabij de E19 Elsdonk/Edegem op 5 maart, (JC) en 1 ex ter plaatse domein Klaverblad, Wilrijk op 29 februari (PH).

Roepende **steenuilen** werden gehoord en gezien aan park Romeinse Put/Edegem (JC) en in 2 territoria bij Klaverblad/Groenenhoek, Wilrijk (PH, WDW, LVS).

Het gaat de **ijsvogel** goed voor de wind. Gedurende deze 3-maandelijke periode werden 30 waarnemingen ingevoerd van 1 tot 2 ex.

Hobokense Polder (LVS, KS), Schoonselhof, Antwerpen (KDL en JP)
Groen Neerland, Wilrijk (NS, LVS, AI)
Fort V, Edegem (JC, SVB, MH, HB, RN, WVA)
Fort VI, Wilrijk (JE, TV, SB, WJE)
Fort VII, Wilrijk (AP, LVS, AW, JB, MD)

Fort VIII, Hoboken (GM)
Scheldeoever, telpost Hobokense Polder (LVS)

Arendsnest, Edegem (WVA)
Kattebroeken, Edegem (WVA)
UZA, Edegem (GM, WVA)
Private tuin Rombout Keldermansstraat, Edegem (MH)
Private tuinen nabij Gemeentepark en Lintsesteenweg, Hove (JD, SVA).

De **draaihals**, die tot de familie van de spechten behoort, is in onze regio een schaarse en onopvallende verschijning, die dikwijls bij toeval wordt ontdekt tijdens de trekperiode. Naast de waarneming van een foeragerende vogel tijdens de laatste

Middelste bonte specht

trektelling van 1 mei – zie aldaar. (LVS) is ons slechts 1 observatie bekend gedurende deze periode, nl 1 ex op het Schoonselhof/Antwerpen op 11 april, (RV).

De **zwarte specht** is in de AR-DEA regio een zeer plaatselijk voorkomende broedvogel waarbij ongepaarde mannetjes vaak rondzwerven in geschikte bosgebieden. 1 roepend ex Kasteel den Brandt, Antwerpen op 21 februari, (JB), een roepend ex Fort VII, Wilrijk op 9 april, (ES), 1 roepend ex Domein Rekreatief, Wilrijk op 22 april, (BM).

De **kleine bonte specht** gaf present in de Hobokense Polder (BM, ML, LVS), in Fort VII Wilrijk, (MD) en in het Schoonselhof Antwerpen (LV). De kleinste Europese specht wordt meestal alleen auditief waargenomen omdat hij zelden opvalt in de boomkruinen.

De **middelste bonte specht** is in Vlaanderen, ondanks de noordelijke uitbreiding van zijn broedareaal, nog steeds een schaarse broedvogel. Hij verkiest oude loofbossen waar de eik domineert: 1 ex Middelheimpark Antwerpen op 16 februari (JE), 1 à 2 ex in het Uilenbos te Hove tussen 18 februari en 29 april (JD, FR, WVS).

Boomleeuwerik was dit voorjaar bijzonder schaars als doortrekker in

onze regio met 1 ex over Hove op 12 maart (SVB) en 1 ex over Hobokense Polder op 3 april (LVS).

Waterpieper wordt bijna jaarlijks geteld op de slaappleats in de Hobokense Polder maar is vrijwel nooit op andere plaatsen in de regio te zien: 1 ex langs trektelpost Hobokense Polder op 12 april, (LVS).

Een **rouwkwikstaart** vloog, tijdens de trektelling HP van 9 april, kortbij over de Schelde in het zog van 2 witte kwikstaarten (LVS). De rouwkwikstaart, met een kenmerkende zwarte rug en opvallende witte vleugelstreep, is de Britse tegenhanger van de witte kwikstaart. Hij wordt meestal langs de kust gezien maar voor de telpost Hobokense Polder is het ook reeds de 4de waarneming sinds 2012.

In totaal werden 9 doortrekkende en pleisterende **beflijsters** waargenomen rond half april. Tijdens de trektellingen 1 man over LO-Burcht vliegend op 9 april, 1 man overvliegend en 3 pleisterend in de Hobokense Polder op 11 april (LVS) en 4 ex in Schoonselhof op 12 april (JP). De **Cetti's zanger** die bij niet te hevige vorstperiode hier overwintert, was in de Hobokense Polder zangactief in april met min. 3 bezette territoria in april. Deze oorspronkelijk mediterrane

soort is in onze streken als broedvogel in opmars.

Een pleisterende **bonte vliegenvanger** werd in de Hobokense Polder waargenomen op 8 april (ML).

In een groepje van 8 staartmezen werd een **witkopstaartmees** ontdekt met volledige witte kop en borst bij Campus Drie Eiken (AN/Wilrijk) op 14 februari (PH). Van deze Oost-Europese staartmees werd ook nog een "vervaagde" waarneming ingevoerd op grondgebied Berchem op 28 februari, (CVB)

Een **Noordse kauw** met lichte halsring was te zien bij het St. Ursula Instituut, Wilrijk op 21 maart en 22 april (JP).

De enkele waarnemingen van **appelvink** die in ons werkingsgebied worden ingevoerd, betreffen meestal vogels die in de nabijheid van parklandschappen, zoals bv Hof ter Linden/Edegem, te zien zijn. De laatste jaren zijn echter geen broedgegevens in de streek bekend. 4 ex overvliegend UIA, Wilrijk op 23 februari (JE), 1 ex overvliegend Edegem op 2 april (WVA).

Een **Europese kanarie** vloog over Campus Drie Eiken, Wilrijk op 3 april (JE).

Een mannetje **goudvink** pleisterde in Fort VII, Wilrijk op 18 februari (AP)

De **kleine barmsijs** is in onze regio een wintergast en doortrekker in klein aantal. Overvliegende vogels worden meestal als barmsijs spec. op waarnemingen ingevoerd omwille van determinatieproblemen. Het betreft vermoedelijk allemaal kleine barmsijs. barmsijs spec, 1 ex Edegem op 4 maart (LJ). 9 ex ter plaatse Hobokense Polder op 16 april, (WM) Kleine barmsijs: 9 ex ter plaatse Hobokense Polder op 24 maart, (PB) 4 ex ter plaatse Hobokense Polder op 10 april (MM, LVS)

Trektellingen Hobo- kense Polder: 2 april → 1 mei 2016

Totaal aantal teluren: 54

In tegenstelling tot wat eerst via het ARDEA bulletin en in de Natuurpunt afdelingsbladen werd aangekondigd, gingen een deel van de trektellingen ook tijdens de weekdagen door. Desondanks kwamen we tot een kleiner aantal teluren dan vorig jaar in dezelfde periode (68 uren).

Dit voorjaar daagden ook minder waarnemers/tellers op dan vorig jaar (8 t.o.v. 14 in 2015).

We startten de maand april met Z tot ZW wind en redelijk wat bewolking. Rond het midden van de maand hadden we te maken met een Oost circulatie en naar het eind toe draaide de wind naar NO tot NW met dalende temperatuur.

Tijdens de lentetrektellingen liggen de aantallen doortrekkers een stuk lager dan tijdens de herfsttrek (max 20%). Met 2325 getelde vogels lag het aantal doortrekkers dit jaar 27% lager dan vorig jaar (3168 ex). De nadruk ligt eerder op de doortrek van noordelijke broedvogels en de aankomst van de eerste zomergasten. Op langere termijn is een vergelijk mogelijk in aankomstdata. Veel zomervogels laten immers in de afgelopen decennia een vervroeging in de terugkomst zien.

Als mogelijke oorzaak wordt hierbij de opwarming het meest vernoemd - zie ook onder "fenologie".

De opmerkelijkste soorten

Zwarte ibis, nieuwe soort voor de telpost. Waarneming op 1 mei, en dus meer nieuws daarover in volgend vogelverslag.

Bosruiter, nieuwe soort voor de telpost

Reuzenster, nieuwe soort voor de telpost.

Casarca, havik, zwarte wouw, ruigpootbuiszard, purperreiger, visarend, geelpootmeeuw, rode wouw, ooievaar, rouwkwikstaart, smelleken, draaihals.

Blauwe reiger in Schoonselhof - Kathy De Lange

Opvallende afwezige: ringmus. Sinds het begin van de trektellingen (2006) ontbreekt deze soort voor de eerste keer ... een teken aan de wand ?

ARDEA Broedvogeltelling blauwe reigers – Engels bos Schoonselhof - 23 april 2016

Gids en begeleiding: Luc Van Schoor, Joris Van Reusel
Duur: 15.15 u – 17.15 u
Aantal deelnemers: 7

Er werden in totaal **38 broedkoppels** vastgesteld, wat vrijwel overeenkomt met het aantal van 2015 = 37.

Commentaar

Gezien langs de vijverrand van het Engels bos, vanaf het najaar tot in februari beheerwerken plaatsvonden, met name kappen van bomen en struiken voor de aanleg van een toekomstig wandelpad, was het afwachten hoe de, op de broedplaats, teruggekeerde reigers zouden reageren op deze ingreep

- het viel op dat de reigers wat dieper in het bos zijn gaan nestelen.
- in totaal werd in 22 bomen genes-

teld, tegenover 23 in 2015. Uitzonderd 2 bomen (kastanje en eik) waren de nesten in grove den gebouwd.

- in 4 bomen was het aantal nesten toegenomen (tot 4 in één boom), we noteerden 3 nieuwe nestbomen en 3 (grove den) van vorig jaar nabij de vijver die verlaten werden.
- enkele reigernesten waren nog in aanbouw, wat vrij laat is gezien de meeste koppels met jongen zaten. Mogelijk was dit het gevolg van nestverlies door windschade (min. 1 geval)
- zoals vorige jaren was het nu ook weer niet mogelijk om de broedresultaten in te schatten. Ook het aantal aangetroffen lege eierschalen geeft geen betrouwbaar beeld i.v.m. een mogelijk broedsucces.
- verschillende grove dennen zijn in slechte staat, ze hangen schuin en enkele worden zelfs gestut door nabij staande bomen. Het valt te vrezen dat sommige dennen binnen enkele jaren zullen sneuvelen.

Aanbeveling

Om mogelijke verstoring tijdens het broedseizoen te voorkomen, lijkt het ons opportuun om de toegang tot het toekomstig wandelpad jaarlijks te beperken van juli tot januari.

Fenologie

Europese zangvogels die de winter doorbrengen in Afrika komen de laatste decennia steeds vroeger terug in de broedgebieden. Dit fenomeen is vermoedelijk toe te schrijven aan het veranderende klimaat met steeds hogere temperaturen in het voorjaar, waardoor steeds vroeger in het jaar voedsel beschikbaar is. Een goed voorbeeld is de tiftjaf, maar ook bij andere minder talrijke soorten als bijv. gekraagde roodstaart, zien we dit verschijnsel.

Eerste aankomstdata 2016 zomervogels in de ARDEA regio:

Tiftjaf	02 feb	Moretus Hoboken-Campus Drie Eiken/Wilrijk	JP, RV
Ooievaar	15 feb	Ring Antwerpen Knooppunt E19	TV
Blauwborst	13 maart	Hobokense Polder	GB
Grutto	19 maart	Trektelpost Hobokense Polder	MM, WDW
Zomertaling	22 maart	Hobokense Polder	AVL
Boerenzwaluw	26 maart	Hobokense Polder	PBO
Roodborsttapuit	26 maart	Hobokense Polder	CV
Fitis	01 april	Hobokense Polder	CV
Gele kwikstaart	02 april	Trektelpost Hobokense Polder	LVS
Kleine plevier	02 april	Trektelpost Hobokense Polder	LVS
Oeverzwaluw	02 april	Trektelpost Hobokense Polder	LVS
Huiszwaluw	03 april	Edegem	WVA
Bonte vliegenvanger	08 april	Hobokense Polder	ML
Grasmus	08 april	Hobokense Polder	YP
Beflijster	09 april	Trektelpost HP	LVS, MM, KDL
Gekraagde roodstaart	09 april	Hobokense Polder	LVS, MM, GB
Koekoek	10 april	Trektelpost HP	LVS, WDW, GB, VV
Boomvalk	11 april	Campus Drie Eiken/Wilrijk	WK
Tapuit	11 april	Trektelpost Hobokense Polder	LVS
Braamsluiper	12 april	Hobokense Polder	LVS, MM, DS
Sprinkhaanzanger	12 april	Petroleum Zuid	DS
Kleine karekiet	13 april	Hobokense Polder	LVS
Tuinfluit	13 april	Hove	KM
Visdief	13 april	Trektelpost HP	LVS, WDW, MM
Gierzwaluw	16 april	Middelheim Campus/Antwerpen	DC
Nachtegaal	16 april	Hobokense Polder	LVS, ML, DS

Waarnemers

AI	Arne Iserbyt	DS	Dan Sloodmaekers	VV	Vincent Verhoosel
KS	Koen Schellekens	PB	Peter Bastiaensen	JCE	Jan Celis
AP	Anita Piessens	ES	Eddie Schild	WDG	Willy de Groot
LJ	Leo Janssen	PBO	Pierre Blockx	JD	Julien Dua
AVL	André Van Langenhove	FR	Frederic Simons en Rosette	WDW	Walter De Weger
LV	Lamien Verstraete		De Roeck	JE	Joris Elst
AVL	Anton Veters	RN	Rogier Nieuwendijk	WJE	Willem-Jan Emsens
LVS	Luc Van Schoor	GB	Guy Borremans	JM	Johan Meeus
AW	Arthur Wuyts	RV	Robin Vermeylen	WK	Wouter Knaepen
MD	Maria Derkinderen	GC	G. Corens	JP	Joachim Pintens
BM	Bert Mertens	SB	Stijn Baeten	WM	Wim Mertens
MH	Marc Hofman	GM	Gunther Moens	JVV	John Van de Voorde
BV	Bert Vereyken	SJ	Steven Jacobs	WVA	Wouter Van Assche
ML	Marnix Lefranc	HB	Hugo Bender	JVW	Jan Vanweynsberghe
CV	Christel V	SVA	Sofie Van den Audenaerde	WVS	Walter Van Spaendonk
MM	Maarten Mortier	HV	Hanne Vandersmissen	KDL	Kathy De Lange
CVB	Carl Van de Broeck	SVB	Steven Van den Bussche	YP	Yves Pepermans
NM	Nick en Marita	JB	Jozef Bafort	KL	K. Laukens
DJ	Danny Jonckheere	TV	Tim Vochten	KM	Koen Maes
NS	Niels Schild	JC	Johan Claessens		